

# **Да ли знате да постоји бонтон који нам олакшава комуникацију ?**

**(Бонтон који је пред вама је својина Удружења студената са хендикепом који су нам одобрили да исти користимо као део ове публикације. Хвала им на разумевању, великодушности и, пре свега, труду који су уложили у креирање Бонтона)**

**БОНТОН**

**ЈЕДНАКЕ МОГУЋНОСТИ ЗА СВЕ**

## ПРИСТУП ОСОБАМА СА ХЕНДИКЕТТОМ У СВАКОДНЕВНОЈ КОМУНИКАЦИЈИ



**Бонтон, друго, допуњено и проширено издање**

Да ли познајете неку особу са хендикепом?

Ако да, вероватно сте већ научили да постоје неке ситнице на које треба обратити пажњу како би комуникација била лакша и слободнија. Такође сте научили да обраћање особама са хендикепом није тешко, не боли, и не захтева много труда. Ипак страх од непознатог, предрасуде, неупућеност, понекад и претерана брига, спутавају људе у опхођењу према својим суграђанима и суграђанкама са хендикепом. Поред погрешног приступа и претеране бригае око коришћења свакодневних фраза и израза, понекад долази и до „насилног“ пружања помоћи особи са хендикепом у тренутку када помоћ уопште није потребна и на начин који може да повреди ту особу.

Ово издање има за циљ да олакша приступ и свакодневну комуникацију са особама са хендикепом. Поред тога, значајно је указати на разлике у приступу питањема хендикепана и људских права особа са хендикепом. На крају, брошура је намењена и самим особама са хендикепом као водич кроз свакодневну комуникацију са суграђанима и суграђанкама без хендикепана и са особама које имају другу врсту хендикепана.

**Према особама са хендикепом се понашајте као према равноправнима, јер оне то и јесу. Ако вам се учини да постоји потреба за пружањем помоћи особи са хендикепом питајте је да ли јој је потребна помоћ и на који начин јој је најбоље помоћи.**

Када сте у прилици, дајте свој допринос у борби за остваривање права и изједначавање могућности за суграђане и суграђанке који имају хендикеп.

**За почетак, проучите ову брошуру.**

## КОМУНИКАЦИЈА

**Ни од кога се не очекује да показује сажаљење у приступу и комуникација са особама са хендикепом.**



**Обраћајте се директно особи са хендикепом, а не неком ко је у њеном друштву (родитељу, партнеру/партнерки, персоналном асистенту/асистенткињи и сл.).**

Разговарајте слободно служећи се изразима попут „Видимо се“ или „Поздрављам те, трчим даље“ или „Чујемо се“ без обзира о каквом се хендикепу ради код особе са којом разговарате. Немојте се бојати погрешних изрза.

Не користите реч ИНВАЛИД када разговарате са особом са хендикепом! Корен речи инвалид је у латинској речи *invalidus* која значи нејак, немоћан, не вредан. Примена речи инвалид особа довела је до креирања атмосфере у окружењу која је оспоравала сваку способност људи са хендикепом, а асоцирала сажаљање, милостињу и слична осећања.

Велики број особа са хендикепом сматра увредом и уколико их неко ослови користећи израз посебне потребе.

Посебне потребе постоје, позитивне и негативне, и оне су категорија која је примењива на најширу популацију – сви имају неке своје посебне потребе у свакодневном животу, без обзира на то да ли имају хендикеп или не. Сви људи имају потребу за кретањем, тј. да од једног места стигну до другог. Неко ће ходати спорије, неко брже, неко ће возити бицикл, неко користи колица, аутомобил... Дакле сви имамо исте или сличне потребе, само што је начин задовољења тих потреба различит.

Користите облик речи који асоцира активност, нпр. корисница/к колица, уместо у колицима (и никако везан/а или прикован/а за колица).

Не постављајте индискретна питања о хендикепу и узроцима настанка хендикепа осима ако са том особом нисте блиски.

## СТРПЉЕЊЕ, УЗАЈАМНО УВАЖАВАЊЕ, ПОШТОВАЊЕ

Будите обазриви и стрпљиви, јер особама са хендикепом може бити потребно више времена да нешто обаве.

Не хвалите хендикепом за послова.

Помагала немојте дирати, замољени, на наслањати јер су особе која их

Оставите која се отежано Приликом чекања улице пазите да не блокирате хендикепом.

Не су означена за возила особе са хендикепом. Поштујте возаче/возачице са хендикепом, када видите налепницу повећајте размак, адаптирајте брзину, повећајте опрез. Треба уважити спорост у појединим радњама у вожњи које настају коришћењем ручних команди или сличних помагала у возилу особе са хендикепом.

Пажљиво саслушајте и покушајте да разумете особу са тешкоћама у говору. Не ускачите да завршите реченицу претпостављајући шта особа жели да изговори.

Уважавање треба да буде обострано, без обзира на то да ли неко има хендикеп или не.



претерано особу са обављање свакодневних

(штаке, штап, колица) осим ако за то нисте били колица се немојте она део личног простора користи.

довољно простора особи креће и користи помагала. на семафору и преласка својим стајањем/кретањем приступ особи са

паркирајте на местима која

## ОБРАТИТЕ ПАЖЊУ

Приликом упознавања **не избегавајте руковање** са особом која има ампутирану руку, квадриплегију или протезу уместо руке или шаке. Можете се руковати додиром, левом руком или онако како то највише одговара особи са хендикепом.



Ако са особом која је корисник/ца колица разговарате дуже време, покушајте да седнете да би могли да је гледате у очи. Концентришите се и будите стрпљиви ако разговарате са особом која отежано говори и обавезно тражите да вам се понови оно што нисте разумели, али никако не глумите да сте разумели иако нисте.

Дозволите тој особи да сама заврши започету реченицу и немојте јој помагати.

Са особом која има оштећење слуха разговарајте полако, директно окренути ка њој јер израз лица и покрети усана помажу у разумевању. Не вичите, не говорите у ухо и ако мислите да се нисте споразумели напишите поруку.



**Поздрављајући особу са оштећењем или недостатком вида, кажите и своје има.** Понудите своју руку ако јој је потребна помоћ при кретању. Немојте миловати пса водича особе са оштећењем или недостатком вида, осим ако за то не добијете дозволу, јер је пас „на радном месту“.

**Особе које су са оштећеним слухом, а притом имају и потпуно оштећен вид, једино могу да комуницирају ако додиром исписујете слова на њиховом длану.**



Приликом вожње у јавном превозу понудите своје место ако седите, а особа са хендикепом поред вас стоји, и понудите своју помоћ приликом изласка и уласка у аутобус, трамвај, авион.

Уколико сте у ситуацији у којој је потребно помоћи кориснику/ци колица да савлада степенице, никако немојте на силу помагати, без питања да ли је потребна помоћ и на који начин је потребно помоћ пружити.

## **ПОЗИТИВНО И САМО ПОЗИТИВНО!!!**

### **Приступ хендикепу: Социјални vs медицински модел**

Традиционални модел приступа хендикепу фокусирао се на недостатке особа са хендикепом и на индивидуални приступ. Овај модел се назива још и **медицински модел** и

хендикеп види као 'лични проблем' који ограничава могућности особе са хендикепом да учествује у главним токовима друштва.

**Социјални модел** приступ хендикепу смешта у друштвене оквире и хендикеп дефинише као губитак или ограничење могућности да се учествује у свакодневном животу заједнице, равноправно са осталима, због баријера наметнутих од стране друштва.

## Принципи медицинског модела у поређењу са принципима социјалног модела

	Медицински модел	Социјални модел
У коме је проблем?	У особи са хендикепом и њеном недостатку способности	У окружењу, процесу рехабилитације, друштвеним и политичким условима и ограничењима
Како се решава проблем?	Стручним поступањем лекара и других специјалиста. О особама са хендикепом брину и одређени људи и организације	Тако што ће особа сама себи помоћи, дружењем, самоорганизовањем, савладавањем психолошких, социјалних и других препрека
Која је улога особе са хендикепом у друштву?	Пацијент, клијент, зависни члан породице	Корисник, учесник, лице које учествује у доношењу одлука
Ко је стручан за решавање проблема?	Друге особе (експерти, терапеути, породица)	Особа са хендикепом
Који је очекивани резултат?	Излечење или институционализација	Живот који особа сама одабере, способност да се организује и прихвати асистенцију која је усмерена ка њеним потребама

### О Удружењу студената са хендикепом

**Удружење студената са хендикепом (УСХ)** је невладина, нестраначка, непрофитна организација која се бори за остваривање и поштовање људских права и изједначавање младих и студената са хендикепом кроз креирање услова за инклузивно формално и неформално образовање и примену социјалног модела, побољшањем положаја младих људи и студената са хендикепом и њиховим укључивањем у друштво.

УСХ је једна од првих организација у Србији и Црној Гори која окупља младе са различитим типовима хендикепа (без обзира на медицинску дијагнозу) као и младе људе без хендикепа (инклузивни cross-disability приступ).

УСХ данас представља растућу мрежу партнерских организација у Београду, Нишу, Подгорици и Крагујевцу и броји преко 250 чланова. Свака од партнерских организација је независна и регистрована код надлежних државних органа. Удружење је активно и на регионалном нивоу Југосточне Европе.

#### УСХ ради на остваривању своје мисије кроз:

- Медијске кампање (шест успешних до сада)
- Психо-социјалну подршку (медицинско и психолошко саветовалиште, радионице)
- Едукативне семинаре, тренинге, радионице, летње школе...
- Програм стипендија за изједначавање могућности који траје већ четири године са преко 180 корисника
- Програм оснаживања младих са хендикепом за запошљавање (курсеви рачунара и страних језика, тренинзи из различитих вештина)
- Измена законодавства у циљу стварања повољних законских услова за живот и образовање особа са хендикепом
- Пројекте адаптираног превоза и сервиса за младе са хендикепом



## Социјални модел – пут укључености особа са хендикепом у друштво

Удружење студената са хендикепом се залаже за примену социјалног модела који хендикеп и положај особа са хендикепом посматра кроз друштвене оквире.



људских права особа са хендикепом.

Према социјалном моделу, особа са хендикепом је неко ко нема могућност функционисања у свакодневном животу равноправно са осталима, због физичких или социјалних баријера. Хендикеп се дефинише као губитак или ограничење могућности да особа равноправно учествује у свакодневном животу. Примена социјалног модела води ка изједначеним могућностима, инклузивном образовању, пуној и адекватној искоришћености интелектуалних капацитета људи са хендикепом, запошљавању, заснивању породице и остваривању осталих

## Визија УСХ

**Једнаке могућности за све**

## Зашто је важно заступати социјални модел приступа хендикепу

Окружење је одговорно за своје поступке према свим својим грађанима и грађанкама, па тако и према онима који су у ситуацији хендикепа. Друштво треба да прихвата све особе, без обзира на различитости, да ствара једнаке шансе за одрастање, школовање, образовање, запослење и све друге аспекте живота особе, без обзира на то да ли неко има хендикеп или не.



Прихватањем социјалног модела особа са хендикепом је одговорна за свој живот и своје поступке самом чињеницом да је укључена у друштво, равноправна са другима који немају хендикеп. Прихватањем одговорности, особи са хендикепом се отварају могућности за остваривање својих људских права, да води живот какав сама одабере, јер има шансу да се организује али и прихвати асистенцију која је усмерена ка њеним потребама.



**Udruženje studenata sa hendikepom**

**Association of Students with Disabilities**

Adresa: Vojvode Stepe 33, 11000 Beograd, Srbija  
tel/fax: + 381 11 30 96 536  
e-mail: [office@adsyu.org](mailto:office@adsyu.org), [www.adsyu.org](http://www.adsyu.org)

## Уместо закључка

НИКО НИЈЕ УЧИНИО ВЕЋУ ГРЕШКУ ОД ОСОБЕ КОЈА  
НИЈЕ ПРЕДУЗЕЛА НИШТА ЗАТО ШТО ЈЕ МОГЛА ДА  
УЧИНИ МАЛО.

Ермунд Бурке

Izvor: [www.inkluzija.org](http://www.inkluzija.org)

Preuzeto iz Informatora za roditelje Lokalnog inkluzivnog tima Kraljevo